

מאמר כט

גמ' בבא בתרא דף עה.

אמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן, שנאמר (איוב מ, ל) יכרו עליו חברים, ואין כרה אלא סעודה שנאמר (מלכים ב' ו, כג) ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו, ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנאמר (שיר השירים ח, יג) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, והשאר מחלקין אותו ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים, שנאמר (איוב שם) יחצוהו בין כנענים, ואין כנענים אלא תגרים שנאמר (הושע יב, ח) כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב, ואי בעית אימא מהכא (ישעיה כג, ח) אשר סחוריה שרים כנעניה נכבדי ארץ.

שכר מצוה מצוה לפי שכל תכלית העבודה היא להגיע לשכר בדין

[א] ^אהלויתן הוא מידת המלכות כפי שהתבאר (מאמר כ"ח), והוא מקום העבודה של האדם, וממילא הוא מקום השכר ג"כ, כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) "שכר מצוה מצוה", והיינו שהמצוה עצמה הופכת להיות השכר, והעבודה מתהפכת להיות שכר.

והטעם לזה, דהנה כתב המסילת ישרים (פ"א) "כללו של דבר, האדם לא נברא בעבור מצבו בעולם הזה אלא בעבור מצבו בעולם הבא, אלא שמצבו בעולם הזה הוא אמצעי למצבו בעולם הבא שהוא תכליתו", ועל זה אמרו (אבות פ"ד מט"ז) "התקן עצמך בפרוזדור כדי שתיכנס לטרקלין".

וכל תכלית העולם הזה היא מפני שהאדם נברא בדמותו ובצלמו, וא"כ אינו יכול לקבל שכר שאינו שלו, שצולם אלוקים עניינו שהוא המשפיע, אבל מאן דאכיל דלאו דיליה בהית אסתכולי באפיה (עיין ירושלמי ערלה פ"א ה"ג). וככל שהשפעה אליו גדולה יותר הרי ממילא הוא רחוק יותר מלהיות צלם אלוקים.

שׁוֹב נְחוּתֵי יִמָּא

וְעַל כֵּן הַטוֹב בְּאֵמֶת הוּא רַק בְּאוֹפֵן שֶׁל שֹׁכֵר וְלֹא בְּאוֹפֵן שֶׁל קִבְּלַת טוֹב שְׁכוּלוֹ חֶסֶד. וְהַחֶסֶד הַגָּמוּר שֶׁל הַקַּב"ה הוּא שְׂאֵנוּ נֹזֶכֶה לְשֹׁכֵר בְּדִין, שֶׁכִּיכּוֹל הַבְּרִיאָה תִּהְיֶה זְקוּקָה לָנוּ.

וְזֶהוּ עוֹמֵק מִטְּבַע בְּרִכַּת יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת "טוֹב יֵצֵר כְּבוֹד לְשִׁמוֹ", שֶׁהַקַּב"ה בְּחֶסֶדוֹ יֵצֵר אֶת הַצּוֹרֵךְ שֶׁל כְּבוֹד, כְּדִי שִׁיְהִי לָאָדָם טוֹב בְּאֵמֶת.

וְגַם אוֹתָם כ"ו דוֹרוֹת שֶׁהַקַּב"ה זָן בְּחֶסֶדוֹ קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה, לֹא הִיָּה זֶה עוֹלָם שֶׁהוּא כּוֹלוֹ חֶסֶד. וְרֵאִיָּה לְדַבֵּר, שֶׁהִרְבֵּה נִעֲנָשׁוּ בְּאוֹתָם הַדּוֹרוֹת כְּמוֹ דוֹר הַמְּבוּל וְדוֹר הַפְּלִגָּה. אֲלֵא הַפִּירוּשׁ בְּזֶה שֶׁכֵּל דוֹר וְדוֹר הִיָּה לוֹ מֵהַלֵּךְ אַחֵר שֶׁל חֶסֶד שֶׁעַל יָדוֹ מֵתְגַלֶּה אֵיךְ אוֹתוֹ דוֹר מְבִיא לְכְבוֹד שָׁמַיִם. וּבִמְתֵן תּוֹרָה נִיתֵן לָנוּ מֵהַלֵּךְ לְכָל הַדּוֹרוֹת הַמְּבִיא לְגִילּוֹי כְבוֹד שָׁמַיִם, אֲבָל בְּדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים בְּכָל דוֹר יֵשׁ לָהֶם מֵהַלֵּךְ בְּזֶה שֶׁל אוֹתוֹ דוֹר בְּלִבְד.

וְכֵן הוּא הַבִּיאוֹר בִּי"ג מִיְדוֹת שֶׁל רַחֲמִים, שֶׁפּוֹעֲלִים אֲפִילוֹ שְׂאֵינוּ הַגּוֹן אֲפִילוֹ שְׂאֵינוּ כְּדָא (עִפ"י גַּמ' בְּרִכּוֹת דף ז. וְרִש"י שָׁם), שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא שְׂגִילּוֹי כְבוֹד שָׁמַיִם בְּמֵהַלֵּךְ הַזֶּה מְגִיעַ מֵעֵצֶם קִיּוֹם צוֹרֵת אָדָם, הַמֵּהַלֵּךְ נוֹתֵן אֲפִשְׁרוֹת לָאָדָם לְהִגִּיעַ לְתַכְלִית בְּדֶרֶךְ יוֹתֵר קְלָה, אֲבָל לְעוֹלָם בְּעֵינֵן לְזִכּוֹת בְּדִין מִצַּד הָאָדָם, דְּאֵל"כּ יֵשׁ כֵּאֵן בִּיטוּל צוֹרֵת אָדָם.

סְעוּדַת לוֹיִתָּן הוּא מְקוֹם הַשֹּׁכֵר שֶׁהוּא מְקוֹם הַטֵּעַם - עֵיקֶר הַטֵּעַם הוּא בְּבָשָׂר

[ב] **נִמְצָא** דְּכָל הַטוֹב כּוֹלוֹ נִמְצָא בְּתוֹךְ מִידַת הַמַּלְכוּת, מְקוֹם עֲבוּדַת הָאָדָם, שֶׁתַּכְלִית הָעֲבוּדָה הִיא בְּשִׁבִיל הַטוֹב, וְזֶהוּ עוֹמֵק הָעֵנִין שֶׁל הַלוֹיִתָּן, שֶׁהוּא הָעֲבוּדָה הַמְּבִיאָה לְשֹׁכֵר.

וְזֶהוּ הַסְּעוּדָה הַגְּדוּלָה שֶׁבָּאָה ע"י הַלוֹיִתָּן שֶׁהוּא מִידַת הַמַּלְכוּת. שְׂאִכִּילַת בָּשָׂר הוּא הַטֵּעַם עֲצָמוֹ, שֶׁהַבָּשָׂר כּוֹלֵל בְּתוֹכּוֹ אֶת הַטֵּעַם הַטוֹב שִׁישׁ לְכָל בְּעִלֵי חַי, כְּנֹאמֵר (דְּבָרִים יב, כ) "בְּכָל אוֹת נִפְשֵׁךְ תֹּאכַל בָּשָׂר", שֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא "שִׁיתוּפָא דְּגוּפָא" (גַּר"א בְּהִרְבָּה מְקוּמוֹת ע"י אֲדַרְתָּ אֵלֵיהּ דְּבָרִים לב, ו, וְסַפֵּר יִצִּירָה פ"א מ"א דף ג') מֵתְאוּהָ לְבָשָׂר. וְכָל שֶׁהַבְּעַל חַי טוֹעֵם יוֹתֵר הַבָּשָׂר טוֹב יוֹתֵר.

וְזֶה הַטֵּעַם שֶׁעֵיקֶר טוֹמֵאֵת מֵת הִיא בְּבָשָׂר, שֶׁעֲצָמוֹת אֵינָם מֵטְמָאוֹת מִשׁוּם טוֹמֵאֵת מֵת עֲצָמָה, וְרַק יִלְפִינָן מְרִיבּוֹי לְמֵת, וְכֵן אֵינָן טוֹמֵאֵת עֲצָמוֹת בְּנִבְלָה (חֻלִּין דף קיז:), לְפִי שֶׁהַחַיּוֹת הִיא בְּבָשָׂר, וּמִמִּילָא כְּשֶׁהַחַיּוֹת נִלְקַחְתָּ אֲזִי רַק שֶׁם חִלָּה הַמִּיתָה

(עי' לעיל מאמר ו'). ועי' במהר"ל בדרך חיים (פ"ג סוף משנה ט"ז) שדן אם הסעודה הגדולה שייכת לעולם הבא או לא².

והנה מצינו בפסוק (מלכים א' ה, ה. מיכה ד, ד) הלשון "איש תחת גפנו ותחת תאנתו". ובשלמא תחת תאנתו מובן עפ"י פשט, אבל לגפן הרי אין צל, ומה עומק הענין לשבת תחת הגפן.

אלא עומק הדבר הוא, שגפן ותאנה הם כנגד טעמי תורה וסתרי תורה, כלשון הגמ' בפסחים (דף קי"ט). "מאי למכסה עתיק, זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי נינהו סתרי תורה, ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין מאי נינהו טעמי תורה". גפן הוא כנגד סתרי תורה כמו שאמרו בעירובין (דף סה.) "נכנס יין יצא סוד", ותאנה זהו טעמי תורה, שתאנה סוד הטעם, כדברי הגמ' שם (דף כא.): "דרש רבא מאי דכתיב הדודאים נתנו ריח אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא" ועל זה נאמר (משלי כז, יח) "נוצר תאנה יאכל פריה", מי שנוצר את הטעם ומצפה לריבוי הטעם יאכל פריה.

עיקר הטענה על אדם הראשון ועל דוד המלך היה שראויים היו להגיע לאותו מעשה אלא שאכלו פגה (סנהדרין דף קז, א, עי' לעיל מאמר ד' אות ד'), היינו שאוכל ולא מגיע לטעם האמיתי. כתוב כאן שתאנה זה הטעם, וע"כ מי שלא טעם חטא יאכל את טעם התאנה.

בארץ ישראל ישבו "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", הכונה לטעמי תורה ולסתרי תורה. וכל זה נמצא בלוייתן, הטעם שמגיע למי שהביא לגילוי מידת המלכות ע"י לימוד התורה.

ב. זו"ל שם "וזהו מה שאמר ונהנין מזיו שכינה. ופירוש זה ברור, כי רמזו בכאן כי הוא יתברך בעצמו צורת הצדיקים משלים את מציאותם ולפיכך יהיו נהנין מזיו שכינתו, וזהו הסעודה שרמזו עליה כאן שהכל מתוקן לסעודה. ואולי יקשה לך מה שאמרו במסכת בבא בתרא שעתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לוייתן שמשמע שיש אכילה ושתיה. בודאי לא קשיא כי זה יהיה קודם עיקר עולם הבא שתהיה אותה סעודה, אבל לעולם הבא הוא כמו שאמר שיהיו נהנין מזיו שכינה. ומכל מקום כאן לא רמז על אותה סעודה של לוייתן כי אין זה שלימות אחרון לצדיקים, רק סעודת עולם הבא הוא שיהיו נהנים מזיו שכינתו. אמנם בלאו הכי לא קשיא כי מה שאמרו העולם הבא אין בו אכילה ושתיה היינו אכילה גופנית, אבל סעודת לוייתן אינו אכילה ושתיה גופנית רק כמו שבארנו במקומו כי הוא אכילה בלתי גופנית, ואין להאריך במקום הזה. רק נראה כי צריך לפירוש שאמרנו, כי אין הלוייתן סעודת עולם הבא שהרי סעודת עולם הבא שיהיו נהנין מזיו שכינה ודבר זה סעודתן. מ"מ יש ליישב כי הא והא איתא שיהיו סעוד' מן הלוייתן כמו שבארנו במקומו, וגם יהיו נהנין מזיו שכינה ודבר זה נכון ואין להאריך יותר כי דברים אלו עמוקים".

**השאר עושים בו סחורה בשוקי ירושלים - מידת המלכות מתגלה ע"י
צירוף היחידים לציבור**

[ג] מה שנותר מן הליתן עושים איתו סחורה בשוקי ירושלים. כי בכדי לעמוד על דברי תורה צריך משא ומתן שעל ידי זה יתברר דבר, כמו שאמרו (תענית דף ז. ט.) "תלמידי חכמים מחדדים זה את זה בהלכה", כחידוד סכין.

וזהו ענין הסחורה בשוקי ירושלים, שחלק מצורת ההמלכה של המלאכים להקב"ה הוא ע"י שנותנים רשות זה לזה "וקרא זה אל זה ואמר", שכל אחד ואחד מקבל מזולתו וע"י זה יש גילוי. וכדברי התוס' על מה שאמרו בחגיגה (דף יג. ט.) שנהר דינור יוצא מזיעתן של חיות. ופירשו התוס' וז"ל "מזיעתן של חיות, ויוצאים ממנו מלאכים ואומרים שירה ומיד נטרדים. והכי מצינו במדרש (איכה פ"ג) חדשים לבקרים שבורא מלאכים בכל יום ואומרים שירה ונטרדין להן כדאמר בסמוך, משום שיש אות במלאכים הקבועים שממתינים זה לזה לומר שירה, ואלו החדשים שאינם יודעים הדת ממהרין לשורר ונתחייבו כליה, והיינו אשר תקנו ויסדו אנשי כנסת הגדולה ביוצר "ונותנין רשות זה לזה קדושה כולם כאחד עונין ואומרים", והיינו שחלק מעבודת ההמלכה הוא להמליך יחד, ומי שאינו עושה זאת מתבטל מיד.

סחורה הוא גילוי שמגיע מכח צירוף של יחידים יחד, מידת המלכות כל ענינה הוא חיבור הפרטים יחד לשם ציבור. ומקבלין דין מדין, בליתן כלול עוד ענין של ציבור, שכל אחד יש לו חלק במה שיש לחבירו.

מאמר לא (חלק א)

גמ' בבא בתרא דף עה. ורשב"ם

ושמתי כדכד שמשותיך (חומותיך), א"ר שמואל בר נחמני פליגי (באבנים של חומות ירושלים ממה יהיו אלו אבנים שעתידים להיות) תרי מלאכי ברקיעא, גבריאל ומיכאל, ואמרי לה תרי אמוראי במערבא, ומאן איגון יהודה וחזקיה בני רבי חייא, חד אמר שוהם, וחד אמר ישפה, אמר להו הקב"ה להוי כדין וכדין (כדברי זה וכדברי זה, והיינו כדכוד, משהם וישפה תבנה, ואע"פ שמקרא זה קדם לבני ר' חייא טובא, יש לומר שכך נתנבא ישעיה שכדברי כל המפרשים עתידה להבנות).

שוהם וישפה הם אבני החושן של יוסף ובנימין, יוסף תיקון היסוד ובנימין תיקון הפה

[א] ^אעיקר הסוגיא של מאמר זה היא, דהאבנים של שוהם וישפה הם אבני החושן של השבטים יוסף ובנימין, ושייך למידותיהם המיוחדות של כל אחד מהם.

הנה יש לאדם ב' איברי הולדה, הפה ואבר היסוד. הפה מוליד תלמידים, והיסוד מוליד בנים. כשהם בקלוקולם, כוחות ההולדה האלה מבקשים לצאת ולכבוש את העולם: והיינו: תאוות זנות של היסוד, ותאוות דברים בטלים של הפה, שהיא התאוה הגדולה ביותר כמבואר בגר"א במשלי (א, כג).

תיקון קלקולים אלו, הם ע"י יוסף שהוא מרכבה ליסוד בתיקונו, פירוש מידת כבישת היצר של היסוד, ובנימין הוא מרכבה לפה בתיקונו, פירוש מידת כבישת היצר של הפה.² מדת מלכות היא גם כנגד הפה.

א. שיעור קא

ב. א"ה: לשון המדרש (ב"ר עא, ה): רחל תפסה פלך שתיקה ועמדו כל בניה בעלי מסטירין

ודנו כאן בסוגיא מהו עיקר הגילוי של חומת ירושלים, ונחלקו בזה המלאכים גבריאל ומיכאל. חד אמר שאבן הישפה השייך לפה היא עיקרה של ירושלים, כענין שנאמר (ישעיה ב, ג. מיכה ד, ב) "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". וחד אמר שאבן שוהם הוא העיקר, דהיינו מידת כבישת היצר של היסוד, שבירושלים למדים ליראה את ה', כענין שנאמר (דברים יד, כג) "למען תלמד ליראה את ה' אלוקיך", וכן כתבו בתוס' (ב"ב דף כא.) שהרואה את קדושת המקדש וכהנים בעבודתם מכוון ליבו ליראת שמים.

דיבור נכון ע"י שתיקה נכונה - רב תלמיד רבינו הקדוש שרבינו הקדוש הקפיד על היסוד ותלמידו רב הקפיד על הפה

[ב] צורת הדיבור הנכונה היא ע"י שתיקה נכונה, כדברי הרמב"ם (פ"ב מהלכות דעות ה"ד) "לעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר חכמה או בדברים שצריך להם לחיי גופו. אמרו על רב תלמיד רבינו הקדוש שלא שח שיחה בטלה כל ימיו וזו היא שיחת רוב כל אדם. ואפילו בצרכי הגוף לא ירבה אדם דברים, ועל זה צוו חכמים ואמרו כל המרבה דברים מביא חטא, ואמרו לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. וכן בדברי תורה ובדברי חכמה יהיו דברי האדם מעטים ועניניהם מרובים, והוא שצוו חכמים ואמרו לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, אבל אם היו הדברים מרובין והענין מועט הרי זו סכלות, ועל זה נאמר (קהלת ה, ב) כי בא החלום ברוב ענין וקול כסיל ברוב דברים".

הרמב"ם נקט כאן את הלשון "רב תלמיד רבינו הקדוש", שלכאורה אין טעם כלל להזכיר ענין זה. וביאור הדבר נראה, שעל רבי נאמר (שבת קיח:) שלא הכניס ידו תחת אבנטו, פירוש שהיתה לו הקפדה מיוחדת על מידת היסוד. ומצד שני של אותו הענין, רב שהוא תלמידו הקפיד על השתיקה כמבואר ברמב"ם, פירוש שיש כאן את בנימין כתלמיד של יוסף, ולכן רב הוא זה שנוקט את פלך השתיקה. והיינו ששתי מדות טובות אלו מקבילות זו לזו.

ומבואר בחיד"א^ג שרב הוא רבי אבא המוזכר בספר הזוהר שהוא אחד מתלמידי רשב"י, פירוש שלגבי חכמת האמת היה רב נחשב לתנא, שהרי היה מבני

בנימין ישפה יש פה יודע במכירתו של יוסף ואינו מגיד שאול ואת דבר המלוכה לא הגיד לו, אסתר אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה.

ג. שם הגדולים. כללי התלמוד כלל כ"ב אות תצ"ב. עין זוכר מערכת א' אות מ"ד. הובא לעיל ריש מאמר ד'.

שסד נחותי ימא

ההיכלא של רשב"י. ובאידרא האזינו (זוהר ח"ג דף רפז ע"ב) מבואר שרבי אבא נתמנה להיות זה שכותב¹ את דברי רשב"י, ועל פי הנ"ל ביאור הדבר הוא שרק מי שיודע לשתוק הוא זה שדבריו ראויים להפיץ את תורת הנסתר.

ב' הבחינות של יוסף ובנימין מתגלות בירושלים - קריה נאמנה עיר שחברה לה יחדיו

ג] **ירושלים** יש לה שייכות גם לבחינת יוסף וגם לבחינת בנימין. ירושלים היא תיקון היסוד, דהא על ירושלים נאמר (ישעיה א, כא) "איכה היתה לזונה קריה נאמנה", ומבואר שהיפוך של קריה נאמנה הוא זונה, נמצא שירושלים בתיקונה היא ההיפך מזונה.

וביאור הדברים, הנה בשילה היו אוכלים קדשים בכל הרואה, ומבואר בגמ' (זבחים קיח:) הטעם "עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניה", וקדושת ירושלים היא אותה קדושה כמו שילה אלא שירושלים יש בה צירוף של חומה, והחומה של ירושלים היא כנגד כל הרואה של יוסף.^ה

בחינת בנימין שיש בירושלים היא בחינת המלכות, דהמלכות הראשונה בכלל ישראל היתה מלכות של שבט בנימין, וההצטיינות של שבט בנימין היא בשתיקה. פה הוא מידת המלכות, "מלכות פה תורה שבע"פ קרינן לה" כלשון הפתח אליהו^ו. וישפה פירושו "יש פה ואינו מגיד" כלשון המדרש (ב"ר עא, ה').

ישפה גימטריא שכינה ועוד י', שמלכות בתיקונה היא שכינה כאשר כל העשר ספירות מאירות בה. וירושלים היא "עיר שחברה לה יחדיו" (תהלים קכב, ג), שם נמצא בית החתנות של בורא העולם עם כלל ישראל. נמצא דירושלים היא עיר המלכות של העולם כולו.

ד. כתיבה היא זיווג ממש, וכן מבואר בכתבים שכנגד ג' ראשונות יש ג' אצבעות, וטיפת הדין יוצאת ויוצרת מילה.

ה. מי שנשמר בבחינת יוסף הצדיק כתוב עליו בזהר (ח"ב דף מח:) שהצלם שלו הוא כזה שמתגלה עליו "ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כח, י).

ו. תיקוני זוהר בהקדמה "פתח אליהו" דף יז; ובתיקון כ"א דף מו.

ז. לשון המדרש הובא לעיל בהערה בריש המאמר.

המחלוקת היא האם עיקר הגילוי של חומת ירושלים הוא שולשילתא דרבן גמליאל או יבנה וחכמיה

ד [לשון המהר"ל כאן: "ולפיכך ירושלים עיר הקודש, מיכאל שהוא ממונה על הטוב והחסד והזכות אמר, שצורת העיר הקדושה הוא מורה עיר הטוב הדביקה בחסד ובטוב, ולפיכך החומה הוא של שוהם, כי השוהם גוון שלו לבן, והוא גוון מורה חסד וטוב, וראוי למקום הקדוש להיות צורה האלקית שלה דבר זה. וגבריאל שהוא דין אומר, שצורת המקום הוא ישפה שהוא גוון מורה דין". ומבואר בדבריו, דשוהם הוא לבן וישפה הוא אדום, מיכאל בשוהם וגבריאל בישפה.

וביאור הדבר, שהנידון כאן הוא מה עיקרה של ירושלים, קדושת האבות שהיא שמירת היסוד ומידת הדין, או קדושת סיני דהיא שמירת הפה ומידת החסד. והיינו האם ירושלים היא בחינת שולשלת של רבן גמליאל "כולך זרע אמת" (ירמיה ב, כא) שהוא שמירת היסוד, או שירושלים היא בחינת סנהדרין של יבנה וחכמיה, שהיא שמירת הפה.^ה

כדכד אמר להו הקב"ה להוי כדין וכדין

ה [והמסקנא היא שירושלים תהיה כדכד, כדין וכדין, שולשילתא דרבן גמליאל זרע קודש דשמירת היסוד ומידת הדין, וגם יבנה וחכמיה דשמירת הפה ומידת החסד, כח הגבורה וכח השפע, סוד מיכאל וסוד גבריאל.

ח. א"ה: בגמ' גיטין (דף נו:): איתא "תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל ואסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק". ופירש המהר"ל (נצח ישראל פרק ה') וז"ל "וכאשר תבין ותדע, כי לכך בחר אלו ג' דברים, שאלו שלשה מוכנים שיעשה השם יתברך עמהם החסד, ויעשה דין בשונאיהם, וירחם עליהם שלא ישלטו בהם שונאיהם. והם; חסד, דין, ורחמים, שהקב"ה נוהג עם ברואיו להציל אותם מן הרע. וידוע כי החכמים דביקים במדת החסד, וזהו שאמרו חז"ל (חגיגה יב ע"ב) כל העוסק בתורה בלילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, דכתיב (תהלים מב, ט) "יומם יצוה ה' חסדו", ולמה, מפני ד"בלילה שירה עמי" (שם), דהיינו שירה של תורה עמו. שהתורה תקרא "תורת חסד", שנאמר (משלי לא, כו) "ותורת חסד על לשונה". ולפיכך רצה ביבנה וחכמיה, שיהיו דביקים במדת החסד. ואחר כך רבי צדוק משלים המדה השנית, מדת הדין, בתעניתו שהיה מתענה, שבשביל זה ישלם במדת הדין מכח תעניתו. ושושילתא דרבן גמליאל, שהיה זרע אמת בלי פסול, ודבק בהם הרחמים, בעבור המשפחה המיוחסת הזאת, ודבר זה תבין מאוד ממה שהיה זרע יעקב בלי פסולת כלל, והיה ליעקב מדת הרחמים, ודברים אלו יש להבין מאוד מאוד. וכאשר יש להם אלו שלשה, דהיינו יבנה וחכמיה, ורבי צדוק, ושושילתא דרבן גמליאל, אז היה דביקים בכל מדותיו יתברך שהוא מנהיג בהם עולמו, ויציל השם יתברך אותם" עכ"ל. וכעין זה במהר"ל בחדושי אגדות לגיטין שם.

שסו נחותי ימא

ויש כאן עומק נוסף בתיבה זו 'כדכד', דשם אדנות יש לו כ"ד צירופים כנגד כ"ד מתנות כהונה, והוא כנגד כ"ד ספרים של גילוי של תורה שהם כנגד כ"ד קישוטי כלה, זהו בחינת תורה, הכל ממדת ההשפעה. ומאידך, גם גילוי של "ואם אדונים אני איה מוראי" (מלאכי א, ו), ששייך למידת אדנות גם הוא מתגלה בשם זה דאדנות. ועל כן חומת ירושלים מתגלה בב' כ"ד 'כדכד', ב' בחינות של גילוי שם אדנות שהוא בירושלים.

מאמר לה

גמ' בבא בתרא דף עה: ורשב"ם

ואמר רבה א"ר יוחנן עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה שנאמר (ישעיה מג, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן ג' נקראו על שמו של הקב"ה (שיהא שמם ה') ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים, צדיקים הא דאמרן, משיח דכתיב (ירמיה כז, ו) וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו, ירושלים דכתיב (יחזקאל מח, לה) סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה אל תקרי שמה אלא שמה (אל תקרי ה' שמה אלא ה' שמה).

ענין השם תלוי בקוראים בו - הצדיקים מצטרפים לשמו יתברך

[א] ^אהנה כל ענין של שם הוא רק עד כמה שיש אחרים הקוראים להם בשם זה, ואין משמעות לשם אם הדבר עומד לעצמו בלי מי שיקרא בו. נמצא שקיום השם הוא רק בצירוף עם הקוראים.

ועל כן הצדיקים יקראו בשם הוי"ה, כיון שהשם המגלה את גילוי יתברך הוא הוי"ה, ודבר זה הרי מחייב שיהיו צדיקים שקוראים בשם זה, ולכן מציאותם של הקוראים בשם מצטרפת לשם עצמו. שהשם עצמו מחייב אותם, והצדיקים מצטרפים לשמו יתברך.

לימדונו רבותינו ששם הוי"ה הוא שם העצם (עי' רא"ש יומא פ"ח סוף אות יט), אבל כל שאר השמות הם רק גילוי כבודו. וזהו לשון השגור "בכבודו ובעצמו", שעצמו זה שם הוי"ה וכבודו שאר השמות. עצם כבוד הוא גימטריא של כל ד' מילואי עסמ"ב². המילואים הם ההתפשטות של הכבוד מן העצם. וכן הוא גימטריא של "יהי אור", שזהו ענין "ויאמר אלקים יהי אור" (בראשית א, ג), ההתגלות הראשונה שיוצאת מהעצם לכבוד.

א. שיעור קטו

ב. א"ה: ר"ת של ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן: עסמ"ב והם ארבע אפשרויות גימטריא

תח נחותי ימא

הצדיקים הקוראים בשם הם המצטרפים לשם, שבלא אותם הקוראים בשם אין משמעות לשם, וממילא כל מציאותו של הקב"ה כביכול הוא לנמצאים, וכלשון הראשונים "נמצא לנמצאיו" (לשון הרמח"ל ילקוט ידיעות האמת רצו).

וזהו האופן היחיד שהאדם יכול להצטרף עם העליונים, כפי שביאר הלשם (ספר הקדו"ש שער ז' פ"ד), שכל כוונת עבודתנו אינה אליו אלא לשמו. פירוש, שכל היחס של עבודתנו אליו הוא רק כפי שמתגלה אלינו דהיינו ענין השם, כמו שדרשו (עיין רש"י שמות כה, ב) "ויקחו לי תרומה, לי לשמי". אין אפשרות שיהיה יחס מצד הברואים אליו יתברך אלא לשמו. ולשם הצדיקים מתחברים.

בעולם הזה אפילו צדיקים אינם מתחברים לגמרי לשמו מחמת חלק הגוף - ענין המטה שנהפך לנחש

[ב] **והטעם** שצדיקים יקראו בשמו רק בעתיד ולא עכשיו, הוא משום שכדי שיוכלו להיות קוראים בשמו צריך שתהא כל מציאותם להיות קוראים בשמו ואין להם מציאות אחרת. וכל זמן שיש להם גוף בעולם הזה, יש להם חלקים שאינם מצטרפים לקריאת השם, ועל חלקים אלה חלה מיתה.

אדם הראשון ע"י החטא יצר מציאויות שאינם מצטרפות לשמו בתוך האדם עצמו, ועל זה בא העונש של מיתה. ועל כן מתחילה "זיהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז), ואחרי החטא אמר לו הקב"ה (שם ג, יט) "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", שמעתה יש בו חלקים השייכים לעפר.

וזהו סוד המטה שנהפך לנחש שמשה נס מפניו (שמות ד, ג), מטה האלוקים נושא בתוכו את כל כוחות הדין בעולם, מ"ט פנים^ג, ואלו הם בחינות הדין כנגד כל האפשרויות העומדות כנגדו יתברך, והם הנחשים שצריך לנוס מפניהם. מציאות זו נוצרה ע"י אדם הראשון, כלשון "אתה עושה אותו רע" (תנחומא בראשית, ז), "שאין רע יורד מלמעלה" (בראשית רבה נא, ג).

זאת הסיבה שצדיקים אינם יכולים להיקרות בשמו של הקב"ה בעולם הזה. אבל בעולם הבא יתגלה שכל מציאותם היא להיות קוראים בשמו, וממילא השם

במילוי לשם יהו"ה האפשרות ע"ב נוצרת מגימטריא של השם במילוי יודין יו"ד ה"י וי"ו ה"י, ס"ג ממילוי משולב יו"ד ה"י וא"ו ה"י, מ"ה ממילוי אלפין: יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וב"ן ממילוי ההין: יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה.

ג. א"ה: על לשם ספר הדע"ה ח"ב דרוש ה' ענף ג' ס"ב.

חל עליהם ג"כ. שלעתיד לבוא יתגלה שכל האדם הוא צלם אלוקים, פירוש צלם אלוקים שמתגלה ממנו כבוד שמים, ולכן צדיקים יקראו בשמו של הקב"ה.

משה רבינו הצטרף לשמו גם בעולם הזה - השומע מפי משה נחשב לנבואה

[ג] האדם היחיד בעולם הזה שהיה יכול להצטרף לשמו לגמרי הוא משה רבינו. רבי אברהם בן הרמב"ם (שמות ז, א¹) הביא מאביו שאמר בשם אביו, וכן הוא בשם הרס"ג, שמי שראה את משה רבינו נחשב אצלו דבר זה למראה נבואה, מכיון שמשה רבינו שכינה מדברת מתוך גרונו. וזהו ביאור מה שנאמר (שם) "ואהרן אחיך יהיה נביאך", שכמו כל נביא השומע נבואה מפי מלאך הוי נבואה מפי ה', כן השומע מפי משה רבינו נחשב לנבואה, שזהו אחד מגילויי הנבואה בעולם, ומסיים שזהו המובחר שבפירושים.

על נביא נאמר (דברים יח, י) שידבר "את כל אשר אצונו", ואמרו בספרי שאסור לו שיהיה לו מתורגמן. פירוש, שנביא צריך לדבר מפיו אל השומעים אותו. אבל אצל משה נאמר שאהרן אחיך יהיה נביאך, שכאן הנביא הוא אהרן ולא משה.

וכן הוא ממש לשון הרמב"ן (שמות ו, יג) "והשם אמר אליו ראה נתתיך אלהים לפרעה, כי אתה תבוא לפניו עם אהרן, ושם תצוה את אהרן ולא ישמע פרעה דבריך, ואהרן בשליחותך ישמיענו דבריך, כאשר האלקים מצוה לנביא, והנביא משמיע דבריו ומוכיח בהם. והנה זו מעלה גדולה למשה, זכה בה בענותנותו שהיה בוש לדבר בערלת שפתיו".

ד. זו"ל "ומאמר אלקים תרגמו אונקלוס רב ונמסר מפיו של אבא מרי זו"ל [מפיו ומאבי אבא זו"ל] מפירושו וגם מר' סעדיה זו"ל על פי מה שכתוב בפירושו הארוך אשר טעמה כי שם אלקים שם משותף למלאכים וזולתם והכוונה בו כאן מלאך כלומר "הנה לאהרן ושאר הנביאים אני נגלה רק על פי מלאך ממוצע ביני ובינו אבל אתה דיבורי אליך בלתי ממוצע פה אל פה ואתה הוא המלאך ביני ובין אהרן והוא נביאך" כלומר "תשפיע לו נביאות ממני במה שיאמר" וזה מן המובחר שבפירושים וכו' ועל פי זה, כלומר באשר שמעו הדיבור מפי משה, היו השומעים דיבורו של משה ושליחותו אליהם בשאר התורה במדרגת נביאים (כאשר) גם העיר על זה ר' סעדיה זו"ל וזולתו וגם אמרו עליהם שהיו נביאים מבלעדי צד זה כלומר באשר שמעו דברי ה' במעמד הר סיני ואל תחשוב שמדרגת כל ישראל (היא) מדרגת אהרן בנבואה מאת משה שהרי תדע שכל הנביאים התנבאו באמצעות מלאך ואע"פ כן נשתנו מדרגותיהם בנבואה שינוי גדול לפי הכנתם לקבלתה, וכן הענין בלימוד החכמה מן החכם שיאמר דבר אחד שישמעוהו כולם ואע"פ כן תשתנה תועלתם לפי השתנות הבנתם והכנתם, וזו נקודה שיתגלו בה סודות".

תי נחותי ימא

חיבור הצדיקים בעוה"ז הוא רק לאותיות הו"ה שבשם, אבל אות י' תתגלה בשלימות בעתיד - מקריב נשמותיהן של צדיקים

ד] **אות י'** בשם הו"ה הוא לשון עתיד, שזה כביכול החלק שאין לנו היום ויתגלה בשלמות רק לעתיד לבוא. כיון שהי' אינה איתנו לכן אדם אינו יכול להיות נקרא בשמו של הקב"ה בעולם הזה. ורק אפשר להתחבר להו"ה, לבחינת נר"נ, אבל הי' בחינת חי"ה א"א להתחבר בשלמות בעולם הזה, שכן מי ששייך לחיה חי לעולם^ה.

איתא במדרש (הובא בתוס' מנחות דף קי. ובאוצר המדרשים סדר גן עדן) שמיכאל השר הגדול עומד ומקריב את נשמותיהן של צדיקים. וכן הביא המשנה ברורה בשם הטור (סי ק"כ סק"א) שזו הכוונה כשאומרים "ואישי ישראל וכו' תקבל", שהכוונה לצדיקים שמיכאל מקריב. זהו "נקראים בשמו של הקב"ה", שהם מתקרבים ומתחברין אל השם לגמרי.

שלושה נקראו בשמו של הקב"ה, כנגד גילוי כבוד וקנין

ה] **ו'אמרו** בגמ' שג' נקראו על שמו של הקב"ה, צדיקים משיח וירושלים. צדיקים נלמד מהפסוק "כל הנקרא בשמי", משיח נלמד מהפסוק: "וזה שמו", ירושלים נלמד מהפסוק ושם העיר מיום ה' שמה". מבאר הגר"א בספרא דצניעותא שג' אלו הם מתגלים באותיות יה"ו, צדיקים באות י' דהיינו שמי, ירושלים באות ה' דהיינו שמה, ומשיח באות ו' דהיינו שמו, אלו אותיות השם.

וביאור הדבר, דענין שם כולל בתוכו שלושה דברים:

א' בחינת גילוי, שהיא צורת פנייה לאחרים. שם וכינוי הוא צורת התפיסה של אדם על מישהו אחר. אצל בורא העולם זו התפיסה היחידה שיש לנו בו, ש"לפי מעשי אני נקרא" (שמות רבה ג, ו) [כמו שנתבאר לעיל בשם הלשם].

ב' בחינת הכבוד, כמבואר בחז"ל (רע"מ פרשת פנחס) שהקב"ה ברא את כל העולם לשם גילוי שמותיו, כמו שנאמר (שמואל ב' ח, יג) "ויעש דוד שם", וכן (דברי

ה. על משה רבינו כתוב בגמ' (סוטה יג:) וכן בספרי (ואת הברכה, טז) ש"א שלא מת, ולכן נקרא איש האלוקים, וכן נאמר על יעקב (תענית ה:), ויעקב הקב"ה קראו לו א"ל (מגילה יח:), נמצא שמי שיש לו חיבור לשמו של הקב"ה בעולם הזה יש בו בחינה של חיים בלא מיתה.

ו. שיעור קטז.

הימים א' יז, ח) "ועשיתי לך שם כשם הגדולים אשר בארץ". שם היא תיבה המורה על כבוד.^ז

ג' בחינת קנין, שדבר ששייך לבעלים נקרא על שמו, כמבואר ברש"י לגבי יטע בהם אדר (ביצה דף טו:): "רק יקרא שמך עלינו" (ישעיה ד, א). שלי גימטריא שם.

שלשה ענינים אלו נכללים בתיבות "שם כבוד מלכותו", שם הוא התפיסה בו, כבוד הוא גילוי כבודו בעולם, מלכות הוא הקנין שיש לו בעולם שהמלך הכל שלו.

ועל כן בקריאת שמע אנו מוסיפין "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שהוא הביאור מצדינו על הפסוק של קריאת שמע. שהרי גם שם נאמרים ג' דברים אלו, "ה' אלקינו ה' אחד", שהו"ה זהו השם, אלוקינו זהו הקנין, ואחד זהו כבוד המלכות.

שלשה דברים אלו הם השלשה שנקראו בשמו של הקב"ה. בחינת הגילוי הוא כלפי הצדיקים, שעם זה מתגלה השם, שהם אלה שמגלים אותו. ואלו דברי הגמ' כאן, שעתידיים צדיקים שיקראו בשמו של הקב"ה שזה מציאות השם.

וכן מצינו (חולין דף ס:): שהצדיקים נקראים ע"ש הלבנה, שהחמה מכוונת אליהם. ענינה של הלבנה הוא להעביר את כל אור החמה הלאה, וכאשר הלבנה אינה מעבירה את כל האור אז היא נעשית "המאור הקטן" (בראשית א, טז). אבל לעתיד לבוא נאמר (ישעיה ל, כו) "והיה אור הלבנה כאור החמה" כמו שהיתה קודם מיעוטה, שהלבנה תגלה את כל האור כולו. וזהו האות י' של השם, שהיא על שם העתיד כמו שנחבאר לעיל.

ירושלים היא בחינת הכבוד, כמו שנאמר (ירמיה יז, יב), "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו", כאן במקדש שבירושלים הוא כסא הכבוד. על המשכן כתוב, ונקדש בכבודי (שמות כט, מג), ובהכלו כולו אומר כבוד (תהלים כט, ט). וזהו הה' של השם: ה' עילאה, ירושלים של מעלה, המכוון כנגד ירושלים של מטה, ה' תתאה.

מלך המשיח היא בחינת הקניין. הוא עתיד להחזיר את כל מה שנעשק חזרה למקומו. ולכן אליו שייך האות ו', שו' מוסיף על ענין ראשון. כי כל בשמים

ז. א"ה: וכן (ישעיה מג, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתי".

תיב נחותי ימא

ובארץ, מלאה הארץ קניינך, עד כמה שיש גילוי שמו בארץ יש גילוי הקניין בארץ. "כל אותן הדורות שנתן אבינו יעקב לעשו עתידין אומות העולם להחזירן למלך המשיח לעתיד לבא. מאי טעמיה, מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו, יביאו אין כתיב כאן אלא ישיבו" (ב"ר עת, יב). זה מה שמלך המשיח עושה, חיבור שמים וארץ, בחינת הקניין. אות ו' מחברת את העליונים לתחתונים, מחברת את הה' תתאה לעליונים.

שמ"ה ר"ת שור מבעה הבער, ולא בור - לעתיד לבוא נמלטים מכל הנזיקין, ולהכי סדר נזיקין נקרא ישועות

[1] בליקוטי הגר"א כתוב שלעתיד לבוא יתוקנו האבות נזיקין חוץ מבור, וזהו הפסוק כאן מיום ה' שמה, שמ"ה ר"ת שור מבעה הבער¹. משא"כ בעבר הירדן יש עיר ושמה שבמ"ה, שור בור מבעה הבער. וכן כתוב ברמ"ע מפאנו (מאמר חקור דין ח"א פ"ג).

בור מצד עצמו הוא תקלה שאינה עושה נזק, אלא גורם לנזק ע"י נפילה. והיינו שבחינת התקלה לא תתבטל רק שלא ילכו שמה, והיינו שיהיו מזיקים אבל הם לא יזיקו בעולם, כמו שנאמר (ישעיה יא, ט) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי. בחינת התקלה נמצאת בשורש הבריאה והיא לא תתבטל, אלא בחינת התיקון יהיה בכל חלקי הרע בעולם.

ולכן השור מבעה והבער לא יהיו שכבר יתוקנו, אבל הבור לכשעצמו לא יתבטל לפי שאינו רע בפני עצמו, ואם לא מתקרבים אליו אינו גורם לתקלה.

סדר נזיקין נקרא ישועות (שבת דף לא), וטעם הדבר הוא משום שתחיית המתים נקראת ישועה, כמטבע התפילה (תפילת שמו"ע) "מחיה מתים אתה רב להושיע", וכלשון (ברכת ק"ש דשבת) "ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים". והטעם שנקרא סדר זה לשון ישועה הוא משום שישועה הוא לשון שעיע, חלק, סילוק כל המעכבים, כדוגמת תחיית המתים שהיא סילוק המעכב הגדול בעולם.

הענין של סדר נזיקין הוא כל המעכבים שיש בעולם. ענין הנזקין הוא מענין מיתה, כדאמרינן (נדה דף נה:) "מה לי קטליה כולא מה לי קטליה פלגא". וכן (אסתר ז, ד) "אין הצר שוה בנזק המלך", שהרי נזק זה קאי על מיתה כמבואר

ת. דבר זה הוזכר לעיל מאמר ה (חלק א') הערה כז, עמ' קנז.

מאמר לה _____ תיג

בגמ' (מגילה דף טז.), ונמצא שנזיקין בתורה שבכתב הוא מות. וכל דבר שגורם למיתה או לחלק ממנה נידון בסדר זה של נזיקין. כשנמלטים מכל הנזיקין יש ישועה, ולכן סדר נזיקין נקרא בשם ישועה.

בזמן שירושלים תיקרא בשמו של הקב"ה, אז יהיה תיקון לכל סדר נזיקין. זהו הישועות דמיירי כאן, שפע של חיות בלא מניעה. מיום ה' שמ"ה.

